

Pratarmė

Kęstutis – vienas žinomiausių viduramžių Lietuvos kunigaikščių. Prisimename jį kaip nenuilstantį kovotoją su kryžiuočiais ir pasiaukojantį valstybės interesų gynėją, kuriam net priešai laikydavo garbę paspausti ranką. Populiarumu Kęstutį pranoksta tik jo sūnus Vytautas Didysis, tačiau daugeliu požiūrių Vytauto istorija yra Kęstučio istorijos tęsinys. Be to, būtent Kęstutis tapo tuo didvyriu, su kuriuo Vytautas buvo ir tebėra gretinamas – Vytauto populiarumą nulėmė tai, kad jis pasirodė savo tėvo vertas sūnus.

Vis dėlto paties Kęstučio populiarumas yra tam tikra mįslė ir paslaptis. Beveik visą gyvenimą jis tebuvo antrasis asmuo valstybėje, o Algirdas – tas, kurį pats Kęstutis pripažino kaip labiau tinkamą būti valdovu – nusipelnė Lietuvai ne mažiau už savo jaunesnįjį brolių. Su kryžiuočiais jis kovojo taip pat aktyviai, o be to dar išplėtė valstybės ribas labiau už bet kurį savo pirmtaką ar įpėdinį. Didžioji Lietuva nuo jūros iki jūros – tai Algirdo palikimas: Vytautui beliko prie jos prijungti tik pačius pakraščius.

O ką nuveikė pats Kęstutis be to, kad pasodino Algirdą į sostą ir išaugino Vytautą? Ar nėra taip, kad šlovę jam atnešė kitų žmonių pasiekimai? Jeigu pažvelgsime į Kęstučio biografiją be išankstinio romantinio nusistatymo, ką ten išvysime? Du valstybės perversmus, vieną sulaužytą priesaiką, skandalingas vedybas su skaistybės įžadus davusia žyne, pastūmėjusias į išdavystę jo vyresnius sūnus... Didžiausiu Kęstučio kariniu žygdarbiu taps jo pabėgimas iš kryžiuočių nelaisvės 1361 m., bet ar tikrai šios operacijos sėkmė – jo asmeninis nuopelnas? Galbūt dėl to pastaraisiais dešimtmečiais ėmė rasti bandymų paklibinti Kęstučio mitą, nors mitų dekonstrukcija dabar ir šiaip madinga.

Kartais iš jos būna naudos: vadovėlinių tiesų kvestionavimas suteikia galimybę pažvelgti į istoriją netradiciškai, atrasti kažką naujo. Tačiau, kaip matome, pernelyg įsisiūbavusi mitų dekonstrukcija veda ne tik prie paminklų griovimo, bet ir prie kruvinų riaušių, sumišusių su akiplėišku plėšikavimu.

Visuomenė negali gyventi be jų vienijančių mitų, be nacionalinio istorinio pasakojimo ir jo didvyrių. Aišku, didvyriais reikia rinktis to vertus veikėjus, o istoriniai mitai turi būti kuo arčiau mokslinės tiesos, tačiau kiekvienas dekonstrukcijos bandymas turėtų susilaukti ne aklo pritarimo ir pagyrų už „drąsą“, o rimto svarstymo, nes paprastai visuomenė instinktyviai jaučia, ką verta gerbti, o ko – ne.

Ši knyga – tai bandymas atsakyti į Kęstučio mito dekonstrukcijos bandymus. Galbūt jame išvysime Kęstutį ne tokį herojišką, kaip esame įpratę, bet žmogiškesnį, kartais priimantį prieštarigus sprendimus, tačiau kaskart vis grįžtantį į teisingą kelią ir būtent tuo nusipelnusių pagarbos, kurią jam rodė amžininkai ir kurią jaučiame mes, nors ne visada suvokdami, dėl ko. Atskiras skyrius skirtas atsakyti į bandymą dekonstruoti su Kęstučiu glaudžiai susijusį Birutės

mitą, turėjusį lemiamos reikšmės Lietuvos istorijos eigai iki pat XX a. ir netgi šiandien neprarandančio savo aktualumo.

Dauguma šios knygos skyrių jau buvo publikuoti anksčiau kaip atskiri straipsniai, tačiau į visus juos buvo įtraukta esminių papildymų bei pakeitimų, įvertinančių naujausias historiografijos žinias. Taigi knyga turėtų būti įdomi ir profesionaliems istorikams, nors visų pirma ji skirta aistringiems istorijos mėgėjams ir viduramžių dramų gerbėjams, nes čia rasite visko – kovų, meilės, intrigų ir netgi tikrą Kęstučio nužudymo tyrimo detektyvą.

Pabaigai belieka padėkoti „Obuolio“ leidyklos kolektyvui už paskatinimą išleisti visus Kęstučiui ir jo šeimos nariams skirtus straipsnius vienu rinkiniu, taip pat – savo vyrui dr. Tomui Baranauskui už nepamainomą pagalbą ir kritines pastabas, be kurių studijos niekada nebūtų pasiekusios reikiamo lygio.